

פתח דבר

ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה יום שמחת תורה; והנו מודים לה' על הטוב אשר גמלנו עד כה ומתפללים על להבא, כה יתן ה' וכה יוסיף להשפיענו שפע ברכה והצלחה גם בעתיד.

בהזמנות זו בצינונו להודות מקרב לב לכל ידידנו ומכרינו אשר הואיל להשתתף בשמחתנו, וכאות הכרת תודה מוענקה בזה לידידנו שיי' תשרה הפולחן כמה מהגיליות טובות. ובקדמם:

ידידנו שרבוותינו הקדושים, כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ וכו"ק אדמו"ר נשיא דורנו, העלו על נס ועודו את רישום והדפסת ספרי חסידים וכן מנהגי ישראל ומנהגי החסידים אשר תורה הם!

כמו"כ ידוע כי לשמחת נישואין יש קשר מיוחד למנהגי ישראל, שכן בחתונה רבים הם המנהגים המקובלים בישראל מזרחי, אשר תורה הם והשיבוטם גדולה עד למאד והם רומזים לעניינים נעלים ביותר. וכמו, על כמה ממנהגי החופה הובא במדריש חז"ל וביאשונים שמקורם הוא מתנהגת הקב"ה עם אדם הראשון, ואודת חשיבות מנהגי חתן וכלה בכלל כתבו הפוסקים³ שהם נלמדים ממתן תורה, שבו הקב"ה נהג כחותן נגד הכלה שהם ישראל. אי לכך הדפסנו בתשורה זו:

א. קטע משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, שבה נתבאר כמה ממנהגי נישואין ע"ד ההסודות, לצד ביאור עמוק בהפתגם (השגור בפי ישראל קדושים וגם הוא מנהג ישראל): "מנהג ישראל תורה הוא"⁵.

ב. ציור סיפורי חסידים, אשר סופרו ע"י הרה"ח ר' אלכסנדר בן נון (בזינו) בהתוועדות י"ד בסטלו תשל"ז, ונרשמו ע"י אבי הכלה הרה"ח הרה"ח ר' יעקב הלוי שיי' הורוביץ. בין השאר מכיל הקובץ סיפורים על כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, מזכרונותיו של הג"ל שזכה להכיר את כ"ק אדמו"ר בצעירותו, בזמן שהותו בבית אביו, הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק רבה של יעקאטרניסלאב, במשך מחצית השנה אדר - אלול תרפ"ז.⁶

ג. מאמר "מנהג ישראל תורה" - אודות קדושתם וחשיבותם של מנהגי ישראל בכלל ומנהגי החסידים במיוחד, מלוקט מכתביהם של רבותינו הק' נשיא חב"ד לדורותיהם, נערך ע"י אבי הכלה הרה"ח הרה"ח ר' יעקב הלוי שיי' הורוביץ. המאמר נדפס בשעתו בקובץ "אהלי לויבאוויטשי", ונערך כאן מחדש בשניינים קלים.

בהשגחה פרטית, דברים אלו מתפרסמים בימי החנוכה שמצויותם להרבות באור ובאופן של מוסף והולך; והיו רצון כי פרסום והפצת עניינים אלו מתורת חסידות חב"ד יוסיפו ויגבירו את אורה של מנימיות התורה בעולם, ויורו את זריחת אורה של הגאולה האמיתית והשלמה, ע"י מלך המשיח, בהנחתו לבעש"ט אשר יבוא כשימוצו מעינותיך חוצה, מיד ממש.

יעקב מאיר ונחמה מוזיקנט

כ"ז סלו היתשני"ט
כפר חב"ד

1. ראה בזה להלן בפנים הקונטרס, מאמר מנהג ישראל תורה הוא, פרק ב, אות ו (בהערה 29 שם).
2. ראה בפרקי דר' אליעזר סופ"ב ובביאור הר"ל שם, ושי"ן כל בו סי' עה (דף מה, ג) עיי"ש.
3. ראה בתש"כ"ט קטן (לבינו שמשון ב' ר' צדק, תלמידי מה"ם מרדכי ענברג), אות חסו. מהר"ם מינץ סימן קט. מטה משה עמוד רה' חלק ג פרק א אות א.
4. מינץ י"ד באלול ה'תשי"א, ר"ד בעת קבלת פנים של החתן התי' שלום דובער גולדשמיד.
5. נדפס בספר תורת מנחם חלק ג ע' 293.
6. יש שיצאו לעירעל על מדת דייקם ומתמנעתם של סיפורים ממקור זה. מחובתנו, אפוא, להודיע, כי אין בהדפסתם כאן משום נקיטת עמדה בשאלה זו, ואין זו אלא העתקה של סיפורי חסידים מרשומות ישנות. אם נכונים ומדויקים הם מה טוב, וגם לא עכ"פ לא יצאו מנר "פטיטא דאורייתא סבין".
7. חובת א, אדר תשנ"ה, ע' 61. וחובת ב, ניסן אייר תשנ"ה, ע' 72 ואילך.

ואת יש צורך בהמשכה מכריז נגלית כותרי.
בחינת המקור דוקא⁸.

וכיון שבניין הנישואין (שהכללה הדרוה והחללה כו') ישנם כי שותפים י"ע שותפים ויהיה (לאם) ונכדו"ד - כנסת ישראל) הרי התחתם של כניש חמה לחנתת הקבי"ה וכו' שהנהגת הקבי"ה מתבטאת בתורתו. לכן "סנהג ישראל תורה הוא".

ומזה מוכן שפרטי הענינים הישנות ישראל תורה הוא בנינו לעינינו. הם כדתאם לתוכן ענין הנישואין אצל הקבי"ה ופנסיון בולקמן.

ב. מנהג ישראל שקדוקים את החתן ואת הכלה אל החופה והמה החופה סובבת הכלה את החתן. והחתן נתן לה טבעת ונקדישה במטבעת זו.

ולדעו"ה, שמעיקר הדין אין צורך לקדיש במטבעת דוקא, ובממרא ובהלכה לא מצנינו קודשין במטבעת דוקא, כי אם, כנסת ונשוא כנסת⁹ אבל כבר נהגו ישראל לקדיש במטבעתו, ומקור הדיברים הוא בתקוני תורה שקודשין הם במטבעת דוקא שהוא כעין מייש סתומין.

א. יהיעל שיימנת ישראל תורה הוא".
והמשמעות לזה - לפי שכניי הם בניו של הקבי"ה, כמיישג "כנס אתם ליה אלקיכסין, וכנסו היום לאל (לאם) ונכדו"ד - כנסת ישראל) הרי התחתם של כניש חמה לחנתת הקבי"ה וכו' שהנהגת הקבי"ה מתבטאת בתורתו. לכן "סנהג ישראל תורה הוא".

ב. מנהג ישראל שקדוקים את החתן ואת הכלה אל החופה והמה החופה סובבת הכלה את החתן. והחתן נתן לה טבעת ונקדישה במטבעת זו.

ולדעו"ה, שמעיקר הדין אין צורך לקדיש במטבעת דוקא, ובממרא ובהלכה לא מצנינו קודשין במטבעת דוקא, כי אם, כנסת ונשוא כנסת⁹ אבל כבר נהגו ישראל לקדיש במטבעתו, ומקור הדיברים הוא בתקוני תורה שקודשין הם במטבעת דוקא שהוא כעין מייש סתומין.

בנוגע לענין הנישואין נאמר שייקשה ליוגום כקריעות ים סוף¹⁰, ולכן, כדי לפעול

(קו"ח תשמ"ח) ח"א סי' טו).
7. סוטה ב, א. וש"ס.
8. ראה לקו"ש ח"א ע' 100. וש"ס.
9. קודשיון ל' סע"ב. וש"ס.
10. לדעו"ה מלקו"ח ש"ש מו, ד' "עלם לחנה שנתנו שמתחילה החתן מביא סודר על הכלה תקרא ועקסו"ה שהו כעין חופה של הכלה בפ"ע".
11. ראה או"ח"ה ברכה ע' ארתמת: "טבעת קודשיון שהוא דבר עגול... מורה על חיות הממשכה בחיי, סבי"ש שהוא בחיי מקיף" (וראה שם בהמשך הענין) - המפיש בין המקיף וטבעתו להמקיף חופהו.
12. ראה לקו"ח שם, ב. "החתן והכלה הם ב' תפלים... ע"ז יש בחיי חופה שלמעלה משניהם שהוא מקיף עליהם מבחי' סבי"ש. וי"ע האות המקיף שלמעלה משניהם יכולים להחבר יהוה".
13. ראה לקו"ח פקודו ד', ד ואילן: וב"מ.

* של החתן התי שלום דובנר מלדעו"ה ונתקם מתורת מנחם - התנועות ח"ג ע' 293 ואילן (הוספת המ"ל).
1. ראה תורה נפסל - סת"ד ס"ו.
2. ראה יד' א.
3. בהבא ללמן - ראה גם מכתב מ"ה מנחם א"ב תשי"א (אורחות קודש ח"א ע' קל"ב). ונתון זה נתבאר בשיחה קודמת בחרות מנחם שם, ולא נעזת כאן.
4. ריש מסכת קודשיון: ומבי' ה"ל אשות רפ"ג טיש"ע אר"ע ר"ס כו.
5. ראה מ"א (אר"ע שם): "וכן נהגו לקדש בטבעת".
6. ראה שם: "איש לחם טעם בתקוני תורה" (ריש ח"ה ח"א). וראה ש"ש ע"ד מ"ד ס"ד רכ"ג "ומה שהגו עכשיו לקדש בטבעת הוא רק עפ"י הקבלה, בסדר מ"ס סתומה ולמנהג המשרה" (וראה גם י"ן מלכות

ובחרת קודש. ועוד שם: כלל ישראל ובמנהגים שמונים בהם הרבה רוי תורה. וכא"א מישאל . ידע כי מנהגי ישראל, מלבד זאת שסודם בהרדי קודש, ומלבד זאת שמהגי ישראל תורה הם - מנהגי ישראל הם הדרת ישראל . . הכל ידעו שם עם הנבחה, ולכל אחד היתה מזה גאווה יהודית פנימית, והוא עשה כל שביכלתו להיות ראוי לתואר הזה של בן או בת העם הנבחה. עכ"ל.

ומדבריו עולה שהחשובות של מנהגי ישראל אינה רק בזה ש"תורה" הם, אלא שיש בהם ענין פנימי נעלה יותר: שהם "חדות ישראל", ושזה קשור עם הבחירה המיוחדת בישראל שהם "עם הנבחר". וכדוע המבואר בתורת החסידות בהמלאת מעלת הבחירה בנשי" שהיא ענין המושג בעצמותו ית' שבחר בעצמותם של נשי" - ראה ע"ד בלקוטי שיחות ח"א"א (ע' 47) ובכ"מ⁹.

ויש לציין עוד דבר נפלא במעלת המנהגים, והוא שתורת החסידות מבארת את שורשם של מנהגי ישראל בעליונים שהוא גבוה אף משורשן של המצוות וההלכות שמדאורייתא ומדרבנן (סדור אדה"ל רסט. ב. ועוד). ומוכן, שכמו שבכל ענין מעניני התורה כלול פשט, רמז, דרוש וסוד (פרד"ס התורה), והוא ניתן להתפרש על ידי כל אחד מדרגים אלו - כן הוא גם

4. וע"ל הוא בלקוטי ח"א"א ע' 245 (נעתק להלן). עיי"ש.
5. ביאר הענין ע"פ תורת החסידות - ראה בס' "אל תטוש תורת אמת" (ת"ל הערה 1) פרק ה.
6. ספר השיחות החדצ"ו חורף הש"ת ע' 112 (מחשימת השמועים בלתי מוגה ובתרגום חפשי).
7. "מה שראיתי מאב באותה שנה - אין לשער" -

במנהגים שמונים בהם הרבה רוי תורה. ובספריו של הרה"ל ח"א"א המקובל ר' לוי יצחק, אבי כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, מצינו שמבאר את חונכם הפנימי של כמה וכמה מנהגים בדרך הקבלה, כגון: המנהג לאסור אכילת קטניות בפסח (שו"ע אדה"ל סי' תנג ס"ג); הצנעת ערבות מהושע"ל לאפיית מצות של פסח (שו"ע או"ח סי' תוסד ס"ט בהג"ה); וכן דיוקים בנוסח פיוטים (והנהגת חוקין) - ראה לקוטי לוי יצחק על פסוקי תנ"ך ומחז"ל ע' קפג; הערות לזהר ח"ב ע' רצו. אורות קודש ס"ע ר - ועוד.

ולענין הזיקרות במנהגים, נשמעו מדברי רבותינו נשיאנו שיש לזהר בהם. ונגזר מסוים, עוד יותר מאשר בענייני אורח חיים שמוחוייבים בהם ע"פ הלכה. דאז נשיאנו כ"ק אדמו"ר מהורו"צ נ"ע אודות הנהגת אביו כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע ומה שישנו בהו מפי:

צריכים לזהר במנהג. בנוגע לישאר הענינים שאינם מנהג. הנה אם עבר או החסיד ח"ו, הרי הוא יודע מזה. אבל במנהג הרי יכול לישאר כך שלא ירגיש כי עשה בזה דבר שלא כראוי.

כשנת הרס"ג הייתי עם אאמ"ר בווינע, איזה פעמים בשבוע היינו הולכים להשטיבלעך⁸. וראיתי מאאמ"ר והירות גדולה בעניני מנהגים לנהוג כחומרי המקום שיצא

ספר השיחות תר"פ-תר"פ ע' 42 (מקורות נוספים לאודיעו נסיעה זו של כ"ק אדמו"ר מהורו"צ נ"ע עם כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע זמן שמעו אז מפי - ראה שם ע' 23 הערה 28).

8. הכונה לשטיבלעך של חסידיו פולין (ראה ספר השיחות תר"פ-תר"פ ע' 42. ספר השיחות חדר צ"ו חורף הש"ת ע' 195).

משם ושכא לשם⁹. ושאלתי למה מחמיר כ"כ גם במנהגים.

- כן הוא טבע הלישואק אשר מאמין לאחר שהוא "מונהג". וכן הוא אצל¹⁰ חסיד חב"ד שמאמינים, אלא שיחד עם זה רוצים גם להבין, ולכן שאלתי - ואמר אאמ"ר: משיח אתה לאתבא צדיקא בתויתבתאי: הרי בביתא המשיח צדיק להיות ענין התשובה. כשמודמים חסידות יודעים על מה לשוב בתשובה, אבל כשלא יודעים חסידות, אין יודעים על מה לשוב. וכן הוא במנהגים אשר יכול להיות שלא ירגישו ולכן צריכים זהירות יתרה בהם¹¹.

וראה בספר אשכנזתא דרבי (ע' 91 בערה) ערות על גודל זהירותו של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע במנהגים "שגם במצב כזה שה' ממש קרוב לגסיסה, לא החסיר אף דקדוק מנהג קל".

ב. מנהגי החסידים ומנהגי חב"ד ולענין מעלתם של מנהגי החסידים

9. מראה המונה כמנהג חסידו פולין (ראה הערה הקודמת).

10. כנ"ל (הערה 6) רשימת שיחה זו היא מתנתה בלתי מוגה, ואולי צ"ל "אבל טבעם שלי" - וראה הערה הבאה.

11. באגרות קודש כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו (ח"ת) ע' רצט. ח"ט ע' קיג) הובא זה כפתום הרה"א: "א" לישואק לוינט ניט בני עי צייטק ניט אויבער [=ליטא אינו מאמין עד שאינו מנהג]. ובמ"א (שם ח"ת) ע' רפ"ג) הובא ענין זה על אדמו"ר (בדין החיות) "שתלמידי הרב המגיד היו אומרים על רבינו חזקוני, אז א ליטוואק וייל איבערצילן [=שליטא רוצה למנות] ...".

12. ראה זהר ח"ו קנג ב. לקו"ת דרדשים ל"ה נ"ה נ"ד. האינו קודם סעי' ב. שמע"ל בגב' ב. שה"ש מה' א. שם נ' ס"ג - נתבאר בשיחת ארשת' תרצ"ד סי"א ואילו (לקו"ת ח"א קמו, א ואילך).

13. ענין דברים אלו, שבמובן מסוים יש חומרא יותר לענינים שבמנהג יותר מאשר לענינים שמחוייבים

בהם ע"פ הלכה, מצינו במקומות - ראה פרק ב אות ג. פרק ח והערה 11 שם.

14. להעיר מפרקי דרבי אליעזר פרק מג. "דא מלאכי השרה נשתי. הקדוש ברוך הוא תורה למשה, עמדו עם הם ונתנו לו מתנת אגרות ופתקין על דפואות לבית ארם שנאמר (תהלים סח, טו) גלית למות שבית שבי", ונראה הכוונה לסופא דקרא: "לקחת מתנות מאדם" - ראה שם בבואר הרד"ל ובפרש"י. ערה" (ההלים שם).

מצינו עוד מבי"ו (ואחתון פ"ב ל' לענין מסוק "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", שמע"ל חרידה לישראל ממה שמעו ממלאכי השרה (והוא בביאור ח"ת תר"ט). אבל שם הוא שהורידו שבעה - ושלכן אומרים זה בלתי - וכאן שהעניקו לו מתנות, ושמעו בדיו.

15. לענין מנהגים השייכים לענין מדרגה גבוהה ולא לדברים - ראה עוד לקוטי דברימוס (לקוטי יג אות 8). ביאר הענין על דרך החסידות - ראה באור התורה על סידור (תפלה) ע' 11.

במהם בנינו מנהגים שייכים מהרב המגיד ממעזריטש הרי הם ברובם ממה שקיבל הוא מרבינו הבעל שם טוב בשם מורו הבעל ח"ו (אחי' השילוני): מנהגים כלליים [= השייכים לכל עדת החסידים] ומנהגים פרטיים [= של הרביים]¹⁵. עיי"ש ובערות.

בהם ע"פ הלכה, מצינו במקומות - ראה המובא בספר "אל תטוש תורת אמת" (ת"ל חתרה 1) פרק ב אות ג. פרק ח והערה 11 שם.

14. להעיר מפרקי דרבי אליעזר פרק מג. "דא מלאכי השרה נשתי. הקדוש ברוך הוא תורה למשה, עמדו עם הם ונתנו לו מתנת אגרות ופתקין על דפואות לבית ארם שנאמר (תהלים סח, טו) גלית למות שבית שבי", ונראה הכוונה לסופא דקרא: "לקחת מתנות מאדם" - ראה שם בבואר הרד"ל ובפרש"י. ערה" (ההלים שם).

מצינו עוד מבי"ו (ואחתון פ"ב ל' לענין מסוק "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", שמע"ל חרידה לישראל ממה שמעו ממלאכי השרה (והוא בביאור ח"ת תר"ט). אבל שם הוא שהורידו שבעה - ושלכן אומרים זה בלתי - וכאן שהעניקו לו מתנות, ושמעו בדיו.

15. לענין מנהגים השייכים לענין מדרגה גבוהה ולא לדברים - ראה עוד לקוטי דברימוס (לקוטי יג אות 8). ביאר הענין על דרך החסידות - ראה באור התורה על סידור (תפלה) ע' 11.

ולענין מנהגי ליובאוויטש, ראה בספר 'השיחות תש"ב' ע' 27 - בתרגום חפשי), ש"מנהג ישראל תורה היא" - חדרו ונתקק מצוה, אלא גם) על ענינים רוחניים הנוגעים בנפש. ובכוחם לעמיד את מקיימם על בסיס של עבודה... שהוא ובני ביתו יוארו ברוח הטהרה שהמנהגים מביאים. ע"כ.

ג. קדושת המנהגים ושייכותם לישראל
התייחסות מפורשת יותר לקדושה של מנהגי ישראל, שתוכנם ומהותם הפנימי הוא אלוקות, ושעפ"ז מובנת שייכותם העמוקה לישראל גוי קדוש - יש לראות במה שכתב כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו (בלקוטי שיחות תכ"ג ע' 289:291) בביאור מעלת מתן תורה בנשמות ישראל. שבמתן תורה ניתנו עשרת הדברות **תקוות** על הלוחות, היינו באופן של "חיקוקה" שענינה, **התאחדות** האותית באבן שבה הן חקוקות¹⁶. ומכיון שעשרת הדברות כוללות את כל התורה כולה - כולל המצוות שמהתורה ומדברנ¹⁷, ואפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש בסוף כל הדורות¹⁸ - חדרה מעלת "חיקוקה" בכל התורה כולה. והיינו, שכל עניני התורה - החל מעשרת הדברות, תרי"ג מצוות דאורייתא,

16. בביאור מעלת "חיקוקה" על "כתובה" - ראה דרושי חסינות ע"ה"פ אם בתקופתי תלמי, זאת תוקפת החרדה. ובכ"ז.
17. ראה פרש"י ע"ה"פ משפטים כ"ב, י"ב. תורה שלמה מלאים לכך ט"ז א"ל (ע"ר ואילן). וש"י.
18. ראה מגילת י"ב. ירושלמי פאה כ"ב, ה"ד. ש"מ"ד רפ"י. ויק"ר. רפ"כ. קה"ר פ"א. ט. פ"ה. ח. על מקור הלשון לעדותי - ראה לקוטי שיחות ח"ט ע' 252 הערה 21.

שיכפה עלינו דעתו ואין שום כח של כפי רשאי לשעבדנו.
עלינו להצהיר בכל תוקף עקשותנו היהודית ובכל תוקף כוח המסירת נפש היהודית זה אלפי שנה - אל תגעו במשיחי ובבניא אל תרעו...²³
ויש לעיין, שעל דרך זה מציינו אצל אדמו"ר הצמח צדק **שמסר נפשו בפועל** (באסיפת הרבנים בשנת תר"ג) שלא להרשות שום שינוי במנהגי ישראל - גם לא **במנהג נשים וקטנים** - ומטעם שמהגו ישראל תורה היא²⁴. וראה פתגמו של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (ספר המאמרים תשי"ב ע' 286) "מנהגו של ישראל תורה היא" - זה ששומרים על מנהגי ישראל בכל מצב שהוא - זה עצמו תורה". וראה עוד התוועדות השמ"ץ (ח"ד ע' 128 הערה 6), בענין גודל ההירות אפילו בדקדוק קל של מנהג ישראל.

ד. חינוך הקטנים לשמירת המנהגים
בענין חינוך הקטנים לקיום מנהגי ישראל, מצייני דברים נפלאים בתורתם של רבותינו נשיאינו - ראה מה שסיפר כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע²⁵ אודות הנהגתו בקודש של המה"ל מפראג בה"ב:
לאחר שהקדים הקדמה קצרה אודות אשיותו של המה"ל - שהי' העילוי הגדול

23. ולהעיר, כי כ"ק אדמו"ר מהורש"ב פתח שיהיה זו כמסק (מלאכים א, ח, ט) "יהי ה' אלקינו עמו כאשר יהי עם אבותינו אל יעזבו ואל יישענו", ובאור התורה להצמח צדק על סידור (תפילה) ס"ע צט נתבאר שזכרים לזה ע"י שמירת המנהגים - "אל תטוש תורת אבתי", עיי"ש.
24. ענינו זה נזכר בכמה מקומות, ראה בארוכה בספר התמלחות אדמו"ר הצמח צדק פרק י"ג, וש"י.
25. ספר השיחות תשי"ב ע' 73 - כאן מתרגם חפשי מאיד"ש.

בומנו, גאון הגאונים בנגלה, נסתר וחקירה, בעל חוש בניגוני, בעל כשרון בכל התכמות, בעל מדות טובות, ועל כולם מחנך ומדריך נפלא שקידש, קבע וחקק מנהגי ישראל אצל כלל ישראל - סיפר כ"ק אדמו"ר מהורש"ב גופא דעובדיא על דרכו בקודש של המה"ל לקביעת והשרשת מנהגי ישראל אצל ילדי ישראל:

המה"ל מפראג קבע מנהג שבשבו של פ' בשלה הי' מצוה לכל מלמדי הדרדקי ולכל הורי הילדים הקטנים להקהיל ולאסוף את הילדים בשבת שירה בחצר בית הכנסת. כשנאספו כולם בשבת הי' מורה למלמדים לספר לילדים את ספור קריעת ים סוף, כיצד הצפרים שרו ורקדו כשמשה וכל ישראל, אנשים ונשים, שרו את שירת 'או ישרי', הילדים הקטנים קטפו פירות מאילנות הים²⁶ והאכילו בהם את הצפרים ששרו ורקדו.
המה"ל הי' מורה לתת לתינוקות דיסה ['קאשע'] להשליך לפני התרנגולים²⁷ והצפרים, זכר לפירות הים שהילדים הקטנים האכילו בהם את הצפרים בזמן שירת 'או ישרי'. לאחר מכן הי' המה"ל מברך את כל הילדים וגם את המורים שיונבו את ילדיהם לתורה, לחופה ולמעשים טובים.

26. על גזע מתיחסים וברחמי נשיא חב"ד - שאדמו"ר חקקו בעל התניא הוא דור שבעי בו אחר בן ממנו (ראה דוח היום יום, שלשלת החסם שבתחילתו) - וגם הסיפור ולקמן נמסר במסורת המשפחה דור אחר דור, כמפורט בספר השיחות תשי"ב ע"ש.
27. ראה שמות רבה סוף פכ"ט.
28. ראה שיע' א"ח סוף סימן שכ"י שגני ובני"כ שם ספר תוספת שבת ע"ש.

פנימית לגלות פעלו של המהר"ל בכל ולענוי קביעת מנהגי ישראל בפרט:

הרמ"א - מספר אב"הסבא הרבי ה"צמח צדק - נישק את אצבעותיו של המהר"ל, שעוד בצעירותו כתבו את ספריו הקדושים שעוררו אלפים לתשובה והראו דרך בלימוד התורה ביראת שמים ובעבודת הש"ת. המהרש"ל אמר על המהר"ל, כשהי עדיין אברך צעיר, שעולם ומלואו אינו מכיל את גאונותו.

[כרם] ענין החינוך וההדרכה - אמר אב"הסבא ה"צמח צדק - ומנהגי ישראל שהמהר"ל קידש וחקק בכלל ישראל, הם למעלה מכל הספרים שכתב.

מעלת המנהגים שהנהיג המהר"ל בישראל לגבי ספריו, היא כמעלת אותיות החקיקה לגבי אותיות הכתיבה. אותיות הכתיבה ניתנות להיחחק במשך הזמן, ואילו אותיות החקיקה קיימות²⁹.

עד כאן משיחתו של כ"ק אדמו"ר מהור"צ בענין זה. והנה גם בשיחותיו של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו מצינו התייחסות מיוחדת לסיפור זה, התייחסות המקמלת בתוכה את החובה וההערצה שהוא רחש למהר"ל ולקדושת מנהגי ישראל שביטא במעשיו.

וכה אמר כ"ק אדמו"ר בשיחת קודשו כשחזר על הסיפור הנ"ל והסיק ממנו

29. הקטר המיוחד בין מנהגי ישראל לאותיות החקיקה יובן ע"פ המובא לעיל (מספר השיחות מ"ק ה"ח"ש ע" 43) שנתתי ישראל קטורים עם ההחיות המיוחדת של עצמותו ית' שבחד בעצמותו של נשמתו ישראל. והוא עוד בזה בספר "אל תטוש

הוראה עיקרית בחינוך והדרכת קטנים³⁰:

...עיקר גדולתו של המהר"ל המשתקפת בסיפור זה היא, שהמהר"ל הניח את עניני התורה העמוקים שכתב, והתמסר להחזקת מנהגי ישראל, לעורר ילדי ישראל לקיים את המנהג, ובנוסף להסבירם את טעם המנהג - כדי שיקיימוהו אלפי שנה לאחר קריעת ים סוף באותה שמוחה וחיות כפי שקיימוהו בפעם הראשונה כששרו את השירה. ובה לא הסתפק המהר"ל, כי אם יצא לאחר מכן בעצמו לברך את הילדים.

זו הוראה שיש להסיק מסיפור זה: אף שלכאורה קיימים ענינים נעלים ויקרים יותר, אולם תכלית הכל היא: "ישננתם לבניך" - כפשוטו, ו"לבניך" - אלו התלמידים - ומה יש לשנן להם? לא רק את הענינים העיקריים של תורה ומצוות, לא רק את הנאמר במפורש בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, אלא יש ללמוד אתם את כל עניני היהדות עד לענינים הקשורים במנהג, אף מנהגי הקשור בציפור, לא ביהודי אחר, כי אם בבעל חי; ואפילו בשבת, יום שצריך להיות כולו קודש, יש להתמסר לכך שילד יתן דיסה לצפרים ושיקיים את המנהג ישראל - ובהתלהבות. שכן "מנהג ישראל - תורה", וכשעושים כן מקבלים ע"י כך את הברכות מלמעלה, שהילדים יגדלו כפי שילדי ישראל צריכים לגדול.

(כ"ק אדמו"ר הסב את הדברים גם להנהגת כ"ק מו"ח אדמו"ר מהור"צ

תורת אמן" (ה"ל עה"ת 1).
30. בלקוטי שחות ח"ב ע' 522 ואילך - כאן בתרגום חפשי מאדושי.
31. ספרי על הפסוק:

נ"צ): וכך ראינו גם בהנהגת הרבי - שהרי ענינו ה"י: תורת החסידות, רזין ורדן דרזין... ואילו הרבי נטל מונחי ממצו ומשנותיו, והתמסר לענין של חינוך ילדי ישראל ושהלימוד אותם יהי באופן שלא זו בלבד שיהיו שומרי שבת ואוכלי כשר, כי אם גם קיימו בהתלהבות את מנהגי ישראל - תורה. והי זהו גם אחד הטעמים לכך שהרפיס את הסיפור הנ"ל, כדי שכל ההפצים ללכת בעקבותיו יסיקו את ההוראה האמורה מן הסיפור וינהגו בדרך זו³¹.

עוד לענין חינוך הקטנים במנהגי ישראל והאופן החסידי לחזרתם בהם מקטנות - יש ללמוד מסיפור כ"ק אדמו"ר מהור"צ אודות חינוכו בקטנותו על ידי אביו כ"ק אדמו"ר מהור"צ ב"ע³²:

ישנו הבדל בין החינוך החסידי לבין סתם חינוך. ואין הכוונה לחינוך החפשי, שאודותיו אין מדברים בכלל, אלא הכוונה אפילו לחינוך על סתרת הקודש³³. בקטנותי חינכו אותי לומר מודה אני תוך כדי הנחת יד אחת מול חברתה והרכנת הראש. כשבגרתני מעט, אבל עדיין בילדותי, שאלתי

32. ויש להעיר, שאמנם, לפועל, אין נהגים כיום במנהג זה לחלק לילדים "קאשע" שיתנו להנחלים ולצפרים.

ראה בספר "הכל מנחם ח"ב ע' לו היראה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו (מיום י' שבט תשמ"ח) בנתיב להעמקת המנהג במנחת השירה: "לא לרעותק כל זה ענה - כי מנהגי השמחה המנהג למיני וכטם המצוה ב"ר בן כ"י, והוא עוד בספר השיחות תשמ"ט (ח"א ע' 222 הנהגה 118) שם כ"ק אדמו"ר מהור"צ, י"ע לא נהג כן בעצמי, ויש הנבוא מהטעמים לזה ע"י ההלכה.

ע"פ מס"פ אדמו"ר בש"ע א"ח סי' טב ט"ח - (יש נהגים לתת חטים לפני תפוחים בשבת שירה, ואינו כן, שרי אין מונותיהם עליו), שפסק כהמ"א שם ודלא כתי"ש שם, ובס' השיחות תשמ"ט שם ותבאר החילוק בין דורות הראשונים

פעם את אבי מדוע צריכים לעשות כך, ואבי ענה: לאמיתו של דבר צריכים לעשות מה שמצוים בלי לשאול מדוע, אבל הרי אמרת לך לשאול הכל אצלי.

אבי קרא למשרת, ר' יוסף מרדכי, איש כבן שמונים, ושאל אותו בפני איך אתה אומר מודה אני בבוקר? אני מניח יד אחת מול חברתה ומרכיז אני הראש, השיב המשרת. מדוע? המשיך אבי לשאול. השיב המשרת: אינני יודע. כשהייתי ילד קטן לימדוני לעשות כך.

אמר לי אבי: הלא הראה, הוא עושה כך מפני שכך לימדו אביו, ואביו קיבל זאת מאביו, עד משה רבינו ועד אברהם איננו, היהודי הראשון. צריכים לקיים בלי לשאול מדוע?

אמרת לאביו: הרי ערנני ילד רך, ענה לי אבי: כל ישראל הם קטנים. ודוקא כשמתגברים נכחים לדעת שהננו קטנים!

(ויסיים כ"ק אדמו"ר מהור"צ): זהו חינוך אמיתי!

עוד לענין חשיבות מנהגי ישראל, ובפרט בנוגע לחינוך הקטנים בהם - יש

לדורות האחרונים, שבמינוי אלו לא מצוי שיהיו תרגומים וכו"ו שמונחותם עליו פני שתי דגלי בדרות שלפני זה בעיירות הקטנות - ומכל מקום ראה שם שכל זה הוא "דק בנוגו להאמיל העופות וכו"ו. אבל בואו שיש לספר לילדים כל תנ"ך, ובמיוחד - לנסוע ביום מדה טובה של רחמנות על בעלי חיים שמתגבטת גם בסיפורו והאכלת העופות, ירחמיו על כל מעשיו וכו"ו עיי"ש.

ולכן פשוט שלם להסתמך על שיטתם בימינו בהאכלת העופות במעול - לא נגרע מאומה מנהג חשיבות הענין דמנהגי ישראל המבואר במנין.
33. ספר המאמרים תש"י ע' 244-243 - כאן בתרגום חפשי מאדושי.

34. במקור - "תורמוני חינוך".

36. מכללית של הילד וסביבתו תהי' דומה במדה גדולה ביותר. אם ההתנהגות התינוק צדה אותו, ושמשיע' עליו אלא מנהג ישראלי, זה הוא הדבר שעין אינו ענין שמדורייית או מדרבני, שהתינוק חוש בו ושמשיא' עליו רושם יש לדעת ולזכור, כי הדבר הראשון בראייתו של הילד וסביבתו תהי' דומה לשל הסביבה הלא-יהודית - הרי אף אם יקבע עתים לתורה, יתפלל, יקיים מצוות וכו', אבל מאחר שבהנהגתו הוא דומה לסביבתו: לא ניכר עליו שהוא יהודי, ולא מורגש בו ההבדל שבין ישראל לעמים, ה"אמה בחרתנו מכל העמים" - בימי הדבר לידו כך

37. ראה בירושלמי פסחים פרק ד הלכה א.

38. משלי ה, ו. ללקוט שמעוני. ספ.

39. ברכות ז, ב.

40. לק"ט ח"ב ע' 524-522.

41. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

42. ברכות ז, ב.

43. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

44. מהטעם.

בחינוכם ופועלים גם עניינים שלמעלה מחטבטב. 41. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

45. ברכות ז, ב.

46. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

47. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

48. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

49. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

50. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

51. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

52. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

53. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

54. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

55. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

56. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

57. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

58. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

59. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

60. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

61. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

62. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

63. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

64. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

65. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

66. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

67. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

68. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

69. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

70. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

71. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

72. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

73. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

74. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

75. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

76. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

77. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

78. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

79. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

להביא מדברי כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו³⁵, וז"ל:

ישנם הטוענים שמצוות דאורייתא יש לקיים בחוקף, עד כדי מסירות נפש, וגם קיום מצוות דרבנן צריך להיות בחוקף - כיון שהן נכללות במצות "לא תסור" (וכפי שהאריך הרמב"ם³⁶ ביחס לגדרים, סייגים ובפרט מצוות דרבנן, שהם בכלל הלאו ד"לא תסור") - ואילו מנהגים, הרי כשאפשר לקיימם בקלות - "מחויב תית", אבל למסור את הנפש עליהם אין חובה.

יתרה מזו הם טוענים: כשעוסקים בחינוך קטנים בדרך התורה, הרי להשיג הכל כרוך בקושי רב - ולכן כדאי להתעלם, לפעמים, ממנהגים ולהתמסר להחידוד בהם תוקף בדברים עיקריים.

ברם, לאמיתו של דבר, אין הדבר כן. יש לדעת ולזכור, כי הדבר הראשון שהתינוק חוש בו ושמשיא' עליו רושם - אינו ענין שמדורייית או מדרבני, שהתינוק חוש בו ושמשיא' עליו רושם אלא מנהג ישראלי, זה הוא הדבר שעין אינו ענין שמדורייית או מדרבני, שהתינוק חוש בו ושמשיא' עליו רושם התינוק צדה אותו, ושמשיע' עליו במדה גדולה ביותר. אם ההתנהגות הכללית של הילד וסביבתו תהי' דומה לשל הסביבה הלא-יהודית - הרי אף אם יקבע עתים לתורה, יתפלל, יקיים מצוות וכו', אבל מאחר שבהנהגתו הוא דומה לסביבתו: לא ניכר עליו שהוא יהודי, ולא מורגש בו ההבדל שבין ישראל לעמים, ה"אמה בחרתנו מכל העמים" - בימי הדבר לידו כך

שגם במצוות שהוא מקיים ובתורה שהוא לומד לא תהא מורגשת הקדושה הדרושה.

וכאשר פגום באדם היסוד - קדושת התורה וקדושת המצוות - עלול להיות שבמשך זמן ייפגם בו, ח"ו, גם קיום המצוות בפועל. נוסף על כך שמהגג ישראל מהווים הם עצמם תורה, וכמאמר: 'מנהג ישראל תורה' (ואפילו מנהג נשים³⁷), ולפיכך אין לשקול מה עדיף, ככתוב: "אורח חיים פן תפלו", ואין לוותר על שום דבר

- נוסף לכך, יש כאן היסוד הראשון בחינוך: על הילד לדעת שהוא שונה מכל אומות העולם, עליו לדעת שהוא יהודי. דבר זה מושג בעיקר ע"י מנהגי ישראל. המנהגים בולטים יותר לעין, והם, בעיקר, משרישים בו את התחושה של "אתה בחרתנו מכל העמים", דבר שממנו נובע - "וקרבתנו מלכנו לעבודתך", היסוד והבסיס לכל התורה - וכמאמר רז"ל³⁸: "גדולה שימשה יותר מלימודה".

ובמ"א³⁹ הוסיף כ"ק אדמו"ר שע"י שהולכים בדרך זו, שמוסדים הנמש על מנהגי ישראל, ומתמסרים להורות לילדים שמהגגי ישראל תורה הם, ושחיים היום יומיים יהיו חוזרים באורם - מעליהם בחינוכם ופועלים גם עניינים שלמעלה מחטבטב.

תורה משמחת נישואין

א המקור למנהגי חב"ד לענין המקור למנהגי חב"ד - במסורת דורות - ועל דיוקם והקפדתם של רבותינו הקדושים בשימור מסורת זו והתחלתה לדורות הבאים, מובאר בכמה מקומות בכתבי כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו שהוא קיבל את המנהגים מכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ז"ע (ראה באורות קודש' שלו חלק ג' ע' קנ"קגד. דשימות' שלו חוברת ד"ה ועוד). ואילו לענין קבלת המנהגים של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ז"ע, כתב במקום אחר (אג"ק חט"ז ע' קפס. ועד"ז שם ח"ה ע"ו). "ידוע אשר הנהגות כ"ק מו"ח אדמו"ר היו בהנהגות אביו ולמעלה בקודש".

וכפי שסיפר כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו במשך ימי ה'שבעה' להסתלקות כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ז"ע "היו זמנים שהרבי ז"ע [=מהורש"ב] צוה לרבי [=כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ] שיכנס לחדרו ויתבונן בהנהגותיו". ואכן בשיחותיו של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ מצינו שמתאר את הנהגת אביו בפירוט פורטי⁴⁰.

ובשיחת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ז"ע (ספר השיחות תשי"ב ע' 1) כלל כלל: "מנהגי רבותנו הם בקבלה מרוב כ"ק רבנו

פרק ב - מנהגי חב"ד

הוקו". וברשימת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ז"ע נשמר מסורת המנהגים והנהלתה לדורות - שאביו כ"ק אדמו"ר מהור"ש אמר בסעודת הבר מצוה שלו: הוד כ"ק אבי הרה"ק צמד"צדק נהג בכל שמחה של אחד מבני לספר את אופן הנהגת חותני, הוד כ"ק הרה"ק האמצעי, ואת הסיפורים שהוא שמע מהוד כ"ק אביו רבינו הזקן אודות המנהגים שהיו לו בקבלה מל"ק רבו מורנו המגיד ממעזריטש בשם רבו כ"ק מורנו הבעש"ט⁴¹.

וסיים כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ז"ע שם: "מה שמספרים ומוסרים את סוד הנהגתה של הוד כ"ק אבותינו רבותנו הקדושים, לבד מה שהיו הזכות דבקות נשמתא בשמחתא עילאה הרי ההזכרה בעצמה היא צחצוח הכלי"⁴².

רבותינו נשיאנו בקיום כל פרטי מנהגים אלו - ראה בשיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו פורשת וישלח תשי"ד (אות ט ואילך)⁴³: במנהגי בית הרב, ישנם מנהגים

תורה משמחת נישואין

5. ראה על דרך דב באג"ק אדמו"ר נשיא דורנו (ח"ט ע' דפארינב). לענין בית הנבסח של הסידים ששינו אודו מנהג באופן שיטאים להנהגת רבותינו נשיאנו, וכתב כ"ק אדמו"ר בשבח ענין זה שזה יעורר את רוח השנין לשאול לטעם הדבר, ויכבד הענה שחזו מנהג אבותינו נשיאנו, היה מעורר יבוסת וימרו"ז ע"ד תבונן' (מובטו למטה יומא כח ע"א, ובפרט"י שם ע"ב ד"ה יאבעיות (מיושלתו מ"א ח"א). "כדי להחזיק זכות אבות").

6. בלתו מנהג - הרגשם כאן הוא בתודעת חשמי מאדייש.

7. עוד אודות הסגולות ההורחיות הנמלות ע"י שמירת המנהגים - ראה באור התורה על סודו (תפלה) ע' צ"ק. ובארות קדש אדמו"ר נשיא דורנו ח"ה ע' צב. ששמירת המנהגים מביאה גם הצלחה בעינים נשמים.

כללים ומנהגים פרטיים. מנהגים שפורסמו ומנהגים שהונתגו בחשאי. כל מנהגי בית הרב הם מדויקים ביותר. הדיוק במנהגי בית הרב הוא גזול כל כך, עד שדייקו [גם בדברים כגון] בנוסח ההזמנה של הנישואין.⁷ ועוד באגרות קודש שלו (ח"ה ע' 1) שרבותיו זייקו מאד במנהגים, אלא שלא פרסמום לרבים וזכה דורו שניתנה בו הישרות לגלות את האצרות הכמוסים מדורות. עיי"ש.

ב. מעלת המנהגים של רבותינו נשיאנו בנוגע למעלתם של מנהגי רבותינו נשיאנו שכל מנהגיהם והליכותיהם בקדוש מכוונים ומדויקים על פי שולחן ערוך, אין מן הצורך לבאר כי הוא דבר הפשוט - ראה בשיחת כ"ק אומ"ר מהור"י"צ נ"ע (ספר השיחות תש"ב ע' 1):

כל תנועותיו והנהגותיו של הוד כ"ק אומ"ר הרה"ק היו מסודרות בסדר צניפי וטעם מיוחד על פי התורה הגלילית, כפי הנוסח המפורסם בלשון החסידים, יהודי של שולחן ערוך - שכל תנועה, אפילו דיבורי חול ותנועות גופניות, הם בהנהגה של השולחן ערוך.

7. ראה שם בגוף השיחה מה שפרט בה כ"ק אומ"ר נשיא דירתי: "צורך כתיבת הנוסח לחתונה הגסר (הדבית שינדל הי"ד) צוה הרב [= כ"ק אומ"ר] מהור"י"צ נ"ע להתיק את נוסח ההזמנה של החתונה שלנו. שלחתי אז את הרב, מאין למח נוסח זה? ורבי ענה שהתיקס לקוח מחתונתו הוא בנוסח הזמנה זו - כלומר, בנוסח ההמנה לחתונת הרב, שכן כך הי' הנוסח גם בהזמנה לנשיאנו גרובני - נכבד החתונה תהי' בשער התמישית בערב ואף שתתנהג אחת (של הבנות היתה בחורף והאחרת היתה בקיץ, בכל אופן נכתב אותו המנו אצל שתינו; טעמה התמישית". עיי"ש.

8. ראה שם דרך מצותיו (ה. א. כב. ב): גילוי הוא כפי

ומהו שביאר כ"ק אומ"ר נשיא דורנו (בלקוטי שיחות חכ"א ע' 85. חכ"ט ע' 213. ובכ"מ) מובן עוד עומק בזה, שמנהגי רבותינו הקדושים - שעל פי פנימיות התורה - חייבים להתאים - ובאופן של לכתחילה - עם תורה הגלילית וחלק ההלכה שבה שכן:

תורתנו הקדושה היא תורה אחת, ופנימיות התורה (ומנהגיה) והלק ההלכה שבתורה הריהם 'כולא חד' - וכנאמר בזהר (ח"ג קנב, א) שנגלה דתורה ונסתר דתורה הם כגוף ונשמה - היינו שכל הלקי התורה מתאימים אחד עם רעמו ועולים בקנה אחד; ומזה מובן שהמנהגים של גדולי ישראל (וההולכים בעקבותיהם) שתוכנם לכתחילה מיוסד על פנימיות התורה, הריהם חייבים להיות בהתאם לענינם על פי הלכה, ובלקוטי שיחות חכ"א שם הוסיף שאף אפשר שיהי' בהם ענין של 'קולא' או 'דיעבד' הי"ד.⁹

ובנוגע למעלה העצמית של מנהגי רבותינו נשיאנו - ראה בשיחת כ"ק אומ"ר מהור"י"צ נ"ע (בספר השיחות התרצ"ז - חורף הש"ש ע' 75): "אצל חסידים מוחלט שהנהגה של הרב, הריהו בדומא להנהגה של מעלה ..."¹⁰.

9. הסתים כגוף לנפש - וראה של"ה בית חכמה (טו), א. ועוד.
10. וראה בלקוטי שיחות במקומות תל" - ביאר ענין בכמה מנהגים (המנועו מאבילות פת בסעודה שלישית בשבת, המנועו משבת בסוכה), לצד הם מתאימים עם תורה זו.
11. ראה שם בהמשך שדבר זה נאמר לענין, שלמעלה עת רצון ואמנא זמלמא עילאה נהירין, ומונה שעה אצל הרבי עת רצון ואמנא נהירין - באותה שעה לענין (ומפניו ומק"ו) זה הוא כן על אחת כמה וכמה שכן הוא לענין התנהגים שהנהגו למעשה (ובקביעות).

16

ובשיחת ליל אחש"פ התש"ג (ספר השיחות ה'תש"ג ע' 102) הובא, שבגשמת צדיק בעל נשמה כללית מאירים עיני האלקות בגילוי, ושוכן כל תנועה שלו למטה היא משום שכן הוא למעלה והיא מכוונת על פי קבלה (והכל נעשה בתוקף של מס"ג מנימי שמבוחץ לא יהי' ניכר כלום!) עיי"ש.

ובמבוא לספר אשכנזא דרבי (להגרמ"ד ריבקינ. ג. תשל"ו) ע' IX הוסיף - בשם כ"ק אומ"ר מהור"י"צ - שכל הנהגה וכל תנועה מדויקת ומכוונת על פי קבלה או גם על פי נגלה לצאת גם ידי דעה שלא הובאה להלכה בשולחן ערוך. עיי"ש.¹¹

ג. קיום מנהגי חב"ד ולענין גדול הזכות בקיום מנהגי חב"ד ובתפצתם ברבים - ראה שיחה כ"ק אומ"ר נשיא דורנו פרשת וישלח תשי"ד (אות ט ואילן):¹²

מנהגי בית הרב מתלקים לי: א מנהגים כלליים, היינו המנהגים שפירסמו ברבים [נשיאים לכלל] ב. מנהגים פרטיים, המנהגים שנהגו בחשאי.¹³

בשנים האחרונות לחיים היתנו בעלמא דין גילה הרבי [=כ"ק אומ"ר מהור"י"צ נ"ע] הרבה מנהגים, גם

11. ראה עוד בספר השיחות תשי"ה ע' 12 בתחילתו.
12. עוד על מנהגי ליובאוויטש - ראה ספר השיחות תרצ"ז ע' 46. קוץ הש"ש ע' 37. התשי"ה ע' 123.
13. ובכ"מ.
14. בלתי מונה - הגדפס כאן הוא בתרגום חפשי מאירישי מלפני מעובד לפי קטע מהשיחה שהונהג ע"י כ"ק אומ"ר (נפס בפחת דבר לספר המנהגים - מנהגי חב"ד, ובלקוטי שיחות חכ"א ע' 522).

17

מהמנהגים שנהגו בחשאי; וביודע את היחס [של החסידים] לדבריו, את התשוקה לציית להם ואת הפרסום שהי' לדברים - בודר שלא הי' זה סתם ענין של ידרשוקבל שכ"ר, אלא ענין של הוראה בנוגע לפועל. כלומר, שכל אלו שהגיעו לידיעתם מנהגים אלו, עליהם, לאתר הכנה במדה ידועה, להתחיל לנהוג כן בפועל. ומיוסד על כלל גדול בתורה זאתבת לרען כמיר - עליהם למסור זאת לאלו שעיינו אינם יודעים מכך, שגם הם ינהגו בהם.

ובדוגמת כללות תורת החסידות, שהרבי מסר בשם אדמו"ר חזקן השיא לא נוסדה עבור כיתה או מפלגה מסוימת, אלא עבור כלל ישראל - כך גם מנהגי ודרכי החסידות, ובלכל - גם מנהגי בית הרב, הינם שייכים לכל, ועל ידי שניהגו במנהגים אלו יהי' קל יותר לדלג על החושך.

אלו הרצפים להפטר מהחושך הכפול והמכופל השורר בעולם, ומעונינים לגרשו מעצמם, שיהגו כפי מנהגי ודרכי החסידים, ומנהגי בית הרב, שעל ידם יגרשו את החושך. הן אמת שעל האור אמרו שמעט ממנו דוחה הרבה מן החושך,¹⁴ ויפתחו לי פתח כחודו של מחש' וכר"ו, אבל מעט האור הרי חייב להיות - יהא אפוא, אור זה, מעט האור שיצדקה את החושך.

14. ראה בספר המאמרים תש"ט ע' 172 (נעתק לעיל מ"ק א אות ב).
15. כנראה הכוונה למנהגים השייכים לרבותינו בעליהם בלבד ולא לחסידים - ראה בהמשך בעקרה הקודמת.
16. ראה תניא מ"ק יב (ז. א).
17. ראה שיר השירים רבה פ"ה ג.

17

ואף שידוע שאדם אינו צריך לתפוס הידרים שאינו שייך אליהם, לפעמים קיים גם החשש, שגם הוא יתפוס את הידור לעיקר ועל העיקר לא ישים לב כדבעי - אף על פי כן הענינים שגילו [רבותינו נשיאין] והם הגיעו לידעתו, מכיון שכל דבר הוא בהשגחה פרטית, קרוב לודאי ייש בזה הוראה מלמעלה שדבר זה שייך אליו ויכבדו, עליו לדאוג לכך שלא יהי אצלו חשש האמור.

והטענה שמכיון שהוא עדיין אינו בשלימות בענינים פחותים מזה, לכן אינו שייך לענינים געלים - עליי' ניתן המענה במכתב הרב (מהרש"ב) נ"ע¹⁸ - 'בהדי כבשא דרחמנא למה לך?': כל ענין שמוזמן לידו של אדם, עליו לעשותו¹⁹. שכן אילו דבר זה לא הי' שייך אליו, לא הי' מיומנים אותו אליו מלמעלה. ובפרט ענינים אלו שכנ"ל, הרב גילה אותם באופן של פרסום והפצה חוצת²⁰.

ובמקום אחר (לקוטי שיחות ח"ב ע' 470) הוסיף כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו עוד עומק בהנחה זו - שאילו הדבר לא הי' שייך אליו לא הי' מיומנים אותו אליו מלמעלה - והוא: שמכיון שכל אדם חייב לקיים כל ענין שמוזמן לידו, ורי שמלמעלה ניתנים לו הכחות לכך, וזה עצמו מהווה הוכחה וחוכת שמלמעלה הוא נדרש לכך שכן 'לא

18. נדפס בבבא לקונטרס יומין ע' 22. אג"ק אדמו"ר מהרש"ב ח"א ע' רס.
19. ראה שם: "כל התנהגה היא עתה שלא בסדר אחרונים דעקבות משיחא ונאשר למשל קדימה במר בישולה היא הרתת ביהוה ובעת הרתתה מה שבשגילי הקדישה עולה למעלה וכו', כמו כן בתוקף הבידוריו בזמן האחרון הנה כמה דברים שניארים לנו על פי שלב רחוק, מאד שיתקפו ימיל להיות שהיא קרוב למדוי, כי קרוב לאמד... שלא

ברא הקב"ה דבר לבטלה" (שבת ע"ז ב). ועוד ענין גדול בזה: שאם הוא אינו עושה זאת, ואינו מנצל את הכחות שניתנו לו - הרי בזה הוא גורם שבבריאה שברא הקב"ה יוצר חידוש לגרועות, היינו דבר לבטלה ח"ו.

וראה עוד בשיחת פרשת וישלח תשי"ד הנ"ל (אות יב) מה שפרט בזה כ"ק אדמו"ר: ישנם כמה וכמה ענינים שפעם נהגו בהם רק יחודי סגולה אבל אחרים נהגו מלנהוג כן - שכן ענין שבוהגים צריכים להיות 'שייכים' אליו - ואילו לאחר מכן ששהענין התפרסם הריהו התפשט והתקבל אצל הכל.

כדוגמת המנהג בנטילת ידים לסעודה, על כל די שלוש פעמים ועם אלונגות, פעם כשאחד שאל האם לנהוג כן הוא נענה שזה לא שייך אליו, ואילו עתה התפשט מנהג זה אצל כל החסידים והכל עושים כן בפשיטות.

20. ולקוטי מ"ד"ה פרד פולוס, י"ד כסלו תשי"ז (בלתי מוגה), בנוגע להנהגה מסיימת של כ"ק אדמו"ר מהרש"ב שפרסמה ברבים, שייכוין שפרסמה מוכח שהיא הוראה וסלידת דרך - כל הדרך או מקצתה - לכל אחד ואחד שאילוי הגיעה הוראה זו.

עוד לענין המנהג במנהגים שהם בגדר 'מהודרין מן המהודרין' - ראה להלן בפרק ג

עד שהגיענו שמועה שישנו משפחת שאפילו נשי ובנות חב"ד נוטלות ידיון לסעודה באופן זה: שלוש פעמים ועם אלונגות על הכתפיים... שכן הן התחנכו בבית חסיד... (עיי"ש ע"ד. ייובא להלן באתר זה).

יש עתה סדר והדגה באיני הבידורים והתקונים... ולכן אנו מנעו אין אני יכולים וגם אין רשאים... למר מה שקרוב או רחוק על פי שלכנו...

21. נדפסה בספר כתר שם טוב סי' א. ובכ"מ.
22. ראה ע"ד"ה בספר השיחות תש"ב ע' 19. ושם עיי"ש.

ד. הפצת מנהגי חב"ד

יש להוסיף ולהרחיב עוד בענין גדול החשיבות והזכות בפרסום מנהגי חב"ד - בעיני כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו - שדבר זה הוא פשוט ונוכח ריבוי פעמים בכתביו; והטעם והתוקנה הפנימית בזה הוא כנ"ל, שכן מנהגי חב"ד - שיוסדות בהרי קודש בתורת רבותינו הקדושים נשיא החסידות - הריהם חלק מהמענינות דתורת החסידות ויש בהפצתם משום הפצת המענינות חוצה, והובטחנו (באגרת-הקודש הידועה של הבעל-שם-טוב²¹), שעל ידי זה "אתי מר" דא מלכא משיחא.

דבר זה נפתח בגדולים, ושורשו באבינו הראשון הוא רבינו הזקן מיסד חסידות חב"ד שנהג בעצמו כך וסלל לפנינו את הדרך בזה - ראה באגרות קודש אדמו"ר נשיא דורנו (ח"ח ע' מח), מכתב כללי "בקשר עם חג הגאולה יום יס' סל"ה, שהוא יום "גאולת רבנו הזקן, בעל התניא והשולחן ערוך, ממאסרו [שהי'] על הפצת תורת חסידות חב"ד הדרכותי' ומנהגי', היינו שרבונו הזקן מסר נפשו הטוהרה - וגם נאסר - בין השאר - על הפצת מנהגי החסידות²².

וראה באגרות-הקודש של אדמו"ר נשיא דורנו, שלא חסך שום הדמיות ולא פסק מלעודר את שומעי לקחו על פרסום מנהגי חב"ד והפצתם ברבים. וכמו באגרת להרש"י שיי ויינפלד, בעל הוצאת ספרים "אשכול", המו"ל מהדורה חדשה של ספר 'טעמי

21. נדפס בספר כתר שם טוב סי' א. ובכ"מ.
22. ראה ע"ד"ה בספר השיחות תש"ב ע' 19. ושם עיי"ש.

המנהגים' (נדפס באג"ק ח"א ע' 58) - שרצה לסיק, והרבי משדלו להמנע מזה כי "בספר טעמי המנהגים דעך עתה לא הובא השייך לזה מספרי חב"ד, שלא היו מצויים אז במחנה, וכדאי למלאות החסרון גדול זה עתה אם רק באפשרי, והרי הובטחנו אשר יפוצו המעניות חוצה".

ובמקום אחר מצינו שדורש להעתיק את הדרכות תורת החסידות ומנהגי' גם ללשונות לע"ז עבור אחינו בני ישראל הנזקקים ללשונות אלו - ראה (אג"ק ח"ח ע' קמו) במכתב לאחד באיטלי "שיזכרו הש"ת ויודע הוא ע"ז תורת החסידות הדרכותי ומנהגי", ודישית-תביעתו ממנו "להיות הצנוה להמשיך ידיעות אלו לאחינו בני ישראל אשר נזקקים לעת עתה רק ללשון איטלקית... ולעשות בזה (היינו, להעתיק לאיטלקית) במרץ הכי גדול... עיי"ש.

ובכמה מקומות באגרות הקודש מצינו שעורר לעבודת הפצת המעניות הכוללת הפצת מנהגי החסידות, ויש לעשותה גם באופנים שיש בהם קושי - וכגון במכתב לאחד שהיו לו טרדות ובלבולים מעיניו מסוים וכ"ק אדמו"ר מעוררו על כך שדבר זה: "...אין צריך לבלבל לעבודה בקודש בהפצת תורת החסידות הדרכותי ומנהגי'..." (אג"ק ח"א ע' קסב. וראה עוד שם ע' שסו. ובכ"מ).

ועד כדי כך חשוב הדבר, שכדאי לבטל נסיעתו של חסיד לרבי בשביל זה! - ראה במכתב ז' שבט תש"ו (נדפס באג"ק ח"ז ע' רצו, ובלקוטי שיחות חכ"ג ע' 520) לאחד

23. עיניו שבת קמ"א ע"ב ב"ש"י. שם, ונדפס סוף הל' תשובה וסוף הל' מלכים וכו'. ואכמ"ל - הערת כ"ק

שרצה לסיק, והרבי משדלו להמנע מזה כי הוא צופה את היפך התועלת, מהערך העבודה בהפצת המעניות, שתצמח מטרדותיו בעצם הנסיעה ומחטויחא בהכנה לנסיעה וכו', וז"ל:

...שזהו [=הפצת המעניות] תועלת הרבים והזו [=הנסיעה לרבי] תועלת היחיד, כי כר נרתיב להפצת חב"ד הדרכותי ומנהגי' באה"ק ת"ו, ומעטים ביותר העובדים בזה והמסוגלים לזה, ובפרט כאלו שכבר התחילו בעבודה זו והצליחו במהה חשבה... והאריכות בדבר הפשוט אך למוחה. והרי כל יום ואפילו רגע - יקרים הם, כיון שממשימים ובאים ימים אשר תאמר כו"כ, וכשימלא זמנו הפנוי - הפנוי מתפלה ושיעוריו בתורה והנהגת הבית - בעבודה הנ"ל, הנה ישמח בחלקן היפה אשר זיכהו השי"ת..."

וגם למי שיעקר עיסוקו במסחר כתב לעוררו בהפצת החסידות ומנהגי' (מכתב מיום י"ח אייר תשי"ד - נדפס באג"ק ח"ט ע' נב. ובלקוטי שיחות חכ"ג ע' 516):

"...הנני נהנה מזה שנמצא הוא בעולם המסחר... אלא שישתתף בפעולות חב"ד בהפצת החסידות הדרכותי ומנהגי', מתוך אהבת ישראל ובסדר מסודר..."

ולמי שעסקו במדעים מצא כ"ק אדמו"ר לנחוץ להודיעו שחוב מיוחד מוטל עליו להפצת החסידות ומנהגי' - ראה באג"ק (ח"ז ע' קנא):

לפלא, שגם במכתבו זה אינו מזכיר על

אדמו"ר באג"ק שם.

דבר פעולותיו בסביבתו, להפיץ שם נר מצוה ותורה אור, ומאור שבתורה זוהי תורת החסידות, הדרכותי ומנהגי', אשר חוב מיוחד בזה הוא על אותם שעסקו במדעים מתאים למ"ש רבנו הוקן בעל התניא קדישא - פוסק בנסתר דתורה - והשולחן ערוך - פוסק בנגלה דתורה - בספרו התניא קדישא סוף פרק ח', ועל פי פסק רז"ל אשר דבר שתשמישו בצונן מדיחו בצונן ואת שתשמישו באור צריך ללבנו באור.

ובמקום אחר (אג"ק ח"ב ע' צ) סיכם שהענין דהפצת המעניות, הכולל הפצת מנהגי החסידות כנ"ל, נוגע לכל אחד ואחד משראל, באופן שאין אף אחד שיכול לפטור את עצמו מזה, ויתר על כן: שלא תתכן מצאיות כזו שאדם מסוים אינו יכול לפעול בזה מאומה:

מה שכתוב שאין יכולת לפעול מאומה בשום ענין, ה"ו לומר כן, כי התורה היא נצחית, וניתנה ביחוד לכל אחד ואחד מישראל, וכדוד שזמו אחד הטעמים שובעשרת הדברות, וביחוד דבור הראשון והשני שכל התורה כלולה בהם, נאמרו בלשון יחיד, ומה מובן שגם עליו הזכות להתעסק בהפצת המעניות חוצה שם תורת החסידות הדרכותי ומנהגי'...

ה נשי ובנות חב"ד וגם בנוגע לנשים ובנות, ודכו של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לערוך להקפיד על שמירת מנהגי ישראל בכלל ומנהגי חב"ד

24. המונה ללקוטי דיבורים.

וכמה פעמים הביע כ"ק אדמו"ד נשיא חב"ד, אשר אחר כך יצא לאור בשם ספר דורנו צערו על כך (ראה אג"ק ח"י"ג ע' קסט) המנהיגים - מנהיג חב"ד, ואף הוסיף (שם ש"חסידיים הראשונים... לא היו מעלים על חט"ו ע' ריט) שה'הוצאה לאור של לקט הכתב הראות רבותיו נשיאונו הק, אשר כזה בטח מעורר זכרונות אודות עוד כמה מרגליות היו נשמרות ע"ז ובהן בודאי גם הראות רבות בהנוגע למעשה בפועל".

קעב, עיי"ש.
 [אף שפשוט הדבר, שמה שחסידים הראשונים לא העלו על הכתב את המנהיגים אין זה מצד חוסר התקשרות לרבותיהם ח"ו. אלא אדרבה, מצד גודל מעלתם שהיו מונחים בעינינו פנימיים שהם עיקר החסידות, כגון לימוד דא"ח, תפילה באריות, אהוי"ז וכ', ונסיעתם לרבותיהם לא היחה בשביל לדאות מהם מנהיגים, שנחשבים "חיצוניות" ביחס לה"ל (ראה בזה ספר השיחות תש"ד ע' 63 ובכ"מ)].

אלא שמ"מ יש מעלה גם בהעניינים דמנהיגים, וע"ז כל הגובה גבוה ביותר יורד למטה ביותר, ובזמננו הגיעה העת לה (ראה ספר השיחות תל"ל שם"ל)].

ובכמה וכמה מכתבים (ראה אג"ק ח"י"ד ע' קטו, ועוד) עורר וזיזו על דבר כתיבה והוצאה לאור של לקט המנהיגים - מנהיג

30. ושם, שעד"ו הוא בנוגע לספרי מעשיות מצדיקים. וראה שם המייחסות המיוחדת של כ"ק אדמו"ר מהרש"ש אליהם, ועוד שם, כ"ק מעשיות שספר כ"ק אדמו"ר מהר"צ מהתנתן של נשים צדיקות דוקא.

וע"ז היחה תהגת כ"ק אדמו"ר מהר"צ וכל אדמו"ר נשיא דורנו לעודד ולהמריץ את זקני החסידים להעלות רשימותיהם וזכרונותיהם על הכתב. ראה מבא לאג"ק אדמו"ר נשיא דורנו ח"ג ע' 710. לשמע אודן בתהלתו. "הכל מתחם ח"ב ע"י קעיקע רביצא (וש"ל) ואכ"מ.

ויש לחער לזה מלשון הרמב"ם בהקמת היר (ד"ה) גם יתבאר) בנוגע למנהגות ותקנות, וד"ל: "המנהגות והתקנות שהתקינו (כ"ד הגדול) או שנהגו בכל דור ודור פשוט שראו כ"ד של אותו הדור... אשר לסוד מזה". ושיעו בלשינו שבנוגע לתקנות כתב

החסידות, הדרכותי' ומנהגי' בפרט...".

ומובן שענין זה דהפצת המעיינות, הכולל את הפצת מנהגי החסידות כולל, אינו רק חובתו וזכותו של הכלל, אלא נשי אדמו"ר מהר"צ - רשימות מנהגי חב"ד ופרסמם בפרס - בהגות כ"ק אדמו"ר מהר"צ שעבד עליהם קודם ההדפסה²⁵, ורשימות אלו שימשו יסוד ל"ספר המנהיגים - מנהגי חב"ד" שיצא לאור לאחר מכן בהוצאת קה"ת.

וראה בשיחת ש"פ אחרי מב"ח א"ר תשכ"ב (אות ח) - בלתי מנוגת - אודות גודל ענין רישום מנהגי צדיקים, והביא מספר לקט ישר - מתלמידו של מהר"א בעל תרומת הדשן - שרשם את הנהגותיו של רבי²⁶; הספר נכתב על דרך חסיד הרושם את הנהגות הדבי, ובמילא אינו כותב טעמים להנהגות (שזו ענין לעצמו ואינו שייך לספר); והוסיף כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו שחסידי רושם הכל, ללא חילוק בין עניינים עיקריים לעניינים שאינם

נראים לו עיקריים - ושכן הוא בלקט ישר²⁷.
 וכן מצינו בהנהגת רבותינו נשיאונו לדורותיהם שטרחו לרשום מנהיגים - ראה בספר המאמרים תש"ח ע"ע 172 (משיחות ב' ניסן תש"ח) לגבי אדמו"ר האמצעי, שעוד משחר ילדותו החל לרשום את סדרי ההנהגה של אביו רבינו הזקן בכל זמני השנה: חול, שבת ומועד. ועד"ו אדמו"ר הצ"ע ערך רשימות מנהיגים²⁸, ועוד²⁹.

אודות עוד דיוקים הנצרכים בה.
 28. ראה ספר השיחות קוין ריש"ת ע' 159-158, ובמ"א (למנוי דבורים (לפוט בה) ח"ג תער, א, ספר השיחות החדשה ע' 123) - שישם כל סוגי המנהיגים (ד' סוגים שבכורו שם, עיי"ש).
 29. מרשימותיו של כ"ק אדמו"ר מהר"צ, כ"ק בהגותיו על חסידות, ומפסו כמה מנהיגים בסודי "תורה אור" (קה"ת, תשמ"ז) ע' רמז ואלק.

וכיון שזוה עושרה בערך הסביבה בה נמצאת - ענינה ונצות הצדקה שלה, שצדקה שקולה כנגד כל המצות, היא זה, בראי שניתנו לה עוד קודם לזה הכחות למלאות את תפקידה, ובטח תעשה בזה במרץ המתאים ובאופן המתאים:

וביחוד, שבטח רוב החבירות שלה מתכוונות לעבוד לאחר משך זמן בשדה החינוך, זאת אומרת שכל הוספה לטוב שבכל אחת מהן תכפל כמה פעמים ככה בתלמידותיהן כימים יבואו.
 1. רישום המנהיגים והזדפסתם בענין רישום מנהגי ישראל בכלל ומנהגי

הצטער על שאו לא הדפיסום. - להשתמש בכל הגזרות העומדים לרשותו בשנים עברו ברוסי' הי' זה קשר עם גזרת הפללות, והי' צריך לחפש עצות בשל הצנזור וכי', אבל עתה כשנמצאים במעמד ומצב של חרות מכל ההגבלות, הנה כל דבר שדופקים, סוף כל סוף בודאי ייעין בזה יהודי, וידע כיצד צריכים לנהוג. עוד יש לציין למכתב כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו (בא"ק ח"ט ע' רב) להי"ר שאול ישכר ביק, שהוציא לאור ספר משמרת שלום של חותנו הרה"צ ר' שלום מקאדינאו, הכולל דנים ומנהגים של הצדיקים לבית קאדינאו ועוד, כתב לו כ"ק אדמו"ר: "... יהי רצון שעוד רבות בשנים יפרסם מנהגי תלמידי הבעש"ט ותלמידי תלמידיו בתוככי הפצת המיעויות בכלל, וככתוב באגרת הקודש של הבעש"ט עד שיגיעו גם חוצה, אשר על ידי זה מקדבים ביאת מלכה משיחא..."⁵

ברוח זו מצינו לו שעורר סופר חסידי⁶

להשתמש בכל הגזרות העומדים לרשותו לפרסם את תורת החסידות ומנהגי בקנה מדה הרחב ביותר (א"ק ח"ב ע' מגומד): תקותי חזקה... שינצל את כשרונותיו בכרם החסידות ביחוד להפיץ תורת הבעש"ט ותלמידיו ותלמידי תלמידיו, הדרכותי ומנהגי, על ידי כל הצגרות והאופנים העומדים לרשותו... ואין הדבר תלוי אלא בכשרון המעורר ועושה בה, ומי שחננו השי"ת בעט סופדים אשר עיי' דבריו מגיעים לאלפים ואלפים מבני ישראל, היכולת שלו גדולה פי כמה, וביחד עם זה גם האחיות והכות...
הדי שכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו נקט בפשיטות, שיש ענין לפרסם את כל המנהגים שמקורם טהור מבית מדרשו של הבעש"ט כולל תלמידי תלמידיו לחצרותיהם ושולחניהם, שכל זה בכלל "הפצת המיעויות ... [ש]ע"ז מקדבים את ביאת מלכה משיחא"⁶⁽¹⁾.

5. ה"ד דוד איינברג מתל אביב, ארה"ק.

6. וכ"ש וק"ו שכן הוא בנוגע להפצת מנהגי תב"ד (שהיא ה"שמנת" דתורת החסידות*), כ"ל בגנים לזמן את השמנת ואת תפיסה*
* כאמרו הרה"צ ר' רבי' צ' מנאדיטשוב (תורת שמוע' ע' 47): "כוננו אלקנו מתוך עטרה אחת, אך הליטאי' תהו - רבנו הגון לזמן את השמנת ואת תפיסה"

פרק ג - מנהגי החסידות הכללית

בנוגע למנהגי תלמידי הבעש"ט ותלמידי תלמידיו בכלל (כולל של צדיקי פולין בדורנו), רישומם, הדפסתם ופרסומם ברבים, יש לציין לדברי כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו שאמר להאדמו"ר מגור ר' יעקב אלטר שליט"א (או בן כ"ק האדמו"ר בעל 'עב שמחה' מגור) בביקורו אצלו בכ"ז אייר תשל"ז:

חסידים צריכים לדעת את המנהגים [הכונה למנהגים של אדמו"רי גור, כמדובר שם לעיל אודות כתביו של האדמו"ר בעל 'בית ישראל' שנמצאו אן... כונתו... למנהגים, כגון מנהגי התפלה, קריאת התורה, ד' מינים וכיו"ב... כדאי הי' שירשמו ויפרסמו זאת כדי שכולם יוכלו לדעתם.

פעם היחה כל שושלת ברציפות ללא הפסק, וממילא נהג כל אחד כפי שראה אצל אביו ואצל סבו... אך לאחר שבא סנהריב ובלבל את כל הארצות, הרי היו עשרים שנה שלא ראו זה את זה, ולאחר עשרים שנה אלו, נסעו כולם - אחד לצפון ואחר למזרח או למערב - ואחר כך כאשר ילד, או אפילו מבוגר, צריך לדעת אודות מנהג וכי', אינו יודע אפילו שיש צורך לשאול אודות זה...
שאלתי כמה דברים אצל חסידים, ולא ידעו. אין הכוונה לפגוע בהם הי', אלא הייתה שהי' שבלבל את כל העולם, במילא ישנם דברים כאלו

שחרבה לא יודעים מהם, והכן כשומדפיסים זאת הרי זה נהי' נהלת הרבים. ובפרט שיש ענינים של מהדרין מן המהדרין. והם שייכים לכא"א, מ'ראשיכם שבטיכם עד חוטב עציץ ושוטב מימיך.
והענין האדמו"ר מגור: אם ידפיסו זאת, יחשוב כל אחד ואחד שהוא צריך להתנהג באופן של מהדרין מן המהדרין.

(והשיב כ"ק אדמו"ר בחי"ק): הלאו: פעם באו לאדמו"ר הקוץ בעל התנאי, וטענו לפניו על כך שחסידי קורא לעצמו בשם "חסיד", על אף שבאמת אינו שייך לכך. ישען אדמו"ר כשראשו על ידו - כך הי' מנהגו - לאחר מכן הרים את ראשו ואמר: כך, כך, שיקויים בהם מה שאמרת המשנה. השומע נבהל מכך - אמר לו אדמו"ר שזו משנה מפורשת בפאה (פי"ח אדמו"ר שמי שעושה את עצמו באופן כך וכך, אינו מת מן הקנה עד שיהי' באופן כזה: מאחר שהוא אומר כי הוא חסיד' אף על פי שבאמת אינו חסיד, אינו מת מן הקנה עד שיהי' חסיד! וכן לעניננו: בזמנים אלו, שתהי' זו עבירה אחרונה - ותכי גדולה - מה שמתנהגים באופן של מהדרין מן המהדרין, אף על פי שלא 'אחזים' במדרגה זו!

כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר לי פעם, שחלק גדול מן הכתבים [= כתבי חסידות] נשארו שם [= באירופה], והוא

3. כנראה הכונה, שמינין שענינים אלו הם בגדר 'מהדרין מן המהדרין'. לכן אינם יודעים לדבים כל צרכם.
4. על פי לשון הכתב - נצבים כטי, י'.

סיפורים שסיפר דרה"ח ר' אלכסנדר (שי) ז"ל בן

נון, י"ד כפלו תשל"ז

שמע מהרה"ח ר' יוחנן שר"ב ז"ל גורדון, מפעם הביאר רב זקן מאחת הערים שפיעם לכ"ק אד"ש, מכיון שהוא אמר שיש לו צוואה מאביו ואביו מאביו על איזה ענין ועד עכשיו לא יצא לו למלא את הצוואה, ועכשיו הוא רוצה לסדר את הענין, ולכן אמר לנכדיו שביאוהו אל אד"ש, ונכנס אצל אד"ש ושהה איזה זמן ביחידות וכשיצא הי' נרעש ונפעם עד מאד. ואמר: אדמו"ר שלכם הוא גאון נפלא, רשכבה"ג, ואין לכם מושג בגדלותו, ולקח הרבה זמן עד שנוגה. ואח"כ סיפר את כל פרשת הענין אשר קרהו.

שאביו זקנו מצא מדרש פליאה עה"פ "ואי' השה לעולה" (דעקידת יצחק), ואיתא ע"ז במדרש: "הה"ד אדם דואג על איבוד דמיו ואינו דואג על איבוד ימיו", ואביו זקנו שאל גדולי עולם, שיפרשו לו המדרש פליאה הזה, ואף אחד לא יכל לפרש את זה. הוא שאל את המלבי"ם, ר' אייזיל הריף, דער מינסקער גדול ועוד ועוד, וזה אומר בכה זה אומר בכה, אך אף אחד לא פרש מירוש שיניח את דעתו. וצוה לבנו בצוואתו שיברר את זה, ובנו גם כן שאל גדולים וטובים ולא נתקדרה דעתו, וצוה לבנו שלו, שהוא הרב הנ"ל, שיברר את זה. ועכשיו, סיים הרב הזקן את ספורו, באתי לכ"ק אד"ש כדי לשאל מירוש המדרש פליאה הזה. והאדמו"ר פירש את זה מיד ללא שהיית רגע, ובמירוש כ"כ גאוני מצד אחד ופשוט מצד שני, עד שהנני עומד נדהם

לידשחט.
לענין זה, אך המספר לא זכר בדיוק את המב"ם.

הודי שאינו נמנה על עדת החסידים שהי' אצל אד"ש ביחידות סיפר לו אמרה ששמע מכ"ק אד"ש, בקשר למאורע מסויים בחייו, והוא היה כ"כ נרעש מזה שעל אף שסיפר את זה כמה שנים לאחר מכן, סיפר את זה בחיות והתפעלות כזו, כאילו זה עתה שמע את הדברים מכ"ק אד"ש:

עה"פ "וישם אברהם בברק" שואלים מהו הגדלות של אאע"ה בענין העקידה, הרי כמה וכמה פשוטים מבני" מסרו נפשם על קידוש ה', ובפטי שאברהם אבינו שמע את הצווי לזה מפי הקב"ה בעצמו, ופשיטא

שיקיים את הציווי? ועונים שזריזותי' דאברהם קמ"ל, שהשכים מוקדם בבוקר, ולא השתהה אפילו לרגע רק עשה הכל בריזות (אנה"ק קלג, א), ועוד יש מקשים קשיות שונות ועונים תירוצים שונים בענין זה. אך כ"ק אד"ש שאל, מדוע לא מקשים קושיא אחת שהיא לכאורה פשוטה ועצומה עד למאד, דתנה אברהם אבינו ידע שמח בבוקר עליו ללכת לשחוט את בנו יחידי, ואין זה בכלל הלך לישון? איך יתכן דבר כזה שהולכים לישון כאשר מחר בבוקר צריכים לשחוט את הבן? ואד"ש אמר שחיפש בכל הספרים ולא מצא מי שיקשה קושיא זו!

אלא הביאר בזה הוא, שאברהם אבינו מצד גדלות המוחין שלו ומצד הבטחון והאמונה בה', לא התרגש מזה כלל והלך לישון, והשכים בבוקר כדי לקיים את ציווי ה'. וסיים אד"ש: הרי מעשה אבות סימן ונתנת כח לבנים, אצל כל יהודי בחייו יש נסיון, או נסיונות, על דרך ענין העקידה, והוא צריך ויכול לקבל את זה בשקט נפשי ובבטחון ובאהבה כמו אברהם אבינו ע"ה. והמספר סיים: ראו איזה אור יש אצלכם!...

כ"ק אד"ש אמר להר"א (שי) ז"ל בן נון הנ"ל שמסירות נפש אין זה בהכרח (כטעות העולם) דבר שהוא קשה מאוד לביצוע, אלא יתכן שבשעת מעשה זה היה דווקא קל לביצוע, אבל אח"כ במבט לאחור נראה שזה הי' דבר קשה - זה נקרא מסירות נפש.

כנראה המירוש בזה הוא, שבשעת מעשה זה יכול להיות קל מצד ההתלהבות

כ עם אחת היו אצל כ"ק אדמו"ר מהור"י' בלינגנד כמה רבנים מחשובי החסידים (כנראה זה הי' בשבת או ביו"ט), וגמרו להתפלל מאד מאוחר, ואחר התפלה לא ידעו אם ילכו לישון או מיד מנחה, ואמר אחד (כמדומה ה"ד מנשק אלטהויז?) שהוא ישאל את כ"ק אדמו"ר. עודנו מדבר עמוס בלי להרהר, דפק על דלת חדר אדמו"ר ונכנס ושהה שם כמה רגעים, וכשיצא אמר שכ"ק אדמו"ר אמר: עס ווענט זיך וואס וויל מען טאן רואינען, אז מ'וויל שלאפן רואינען זאל מען דאווענען פריער, און איז מ'וויל דאווענען רואינען.

זאל מען גיין שלאפן פריער. =תלוי מה מבקשים לעשות בצורה נוחה ורגועה יותר, אם רוצים לישון בנות יותן שיתפללו מקודם, ואם רוצים להתפלל בצורה מיושבת יותר - שילכו לישון קודם!

כ שהי' דרה"א (שי) ז"ל הנ"ל אצל אד"ש ביחידות (שהה כשעתיים וחצי), ביקש ממנו כ"ק אד"ש שיספר לו מעשיות. (אגב, הוא דיבר בעברית ואד"ש ענה לו בעברית

בהברה ספרדית! ולהעיר שבהשיחה למצוימי ישראל (נכי צה"ל) יום ה' כ"ג מנ"א תשל"ו, לא רצה אד"ש לדבר בהברה ספרדית, ואמר שידבר בהברה אשכנזית "כי הורגלתי בה ותקותי שכולם יבינו אותי", ואמר לאד"ש שהוא בא לשמוע הוראה והדרכה מאד"ש, ואד"ש יאמר לו כזאת? ואמר אד"ש: אין די פריערדיקע צייטן פלעגט דער רבי זאגן און חסידים פלעגן הערן, היינטיקע צייטן זאלן חסידים זאגן און מיר זאלן הערן! [=בשנים עברו הי' הרבי ואמר והחסידים היו מקשיבים; ואילו עתה שיאמרו החסידים ואנו נקשיבים!].

ומכיון שאמר אד"ש כך נרתע הלה ונסוג לאחור, וזיעה קרה כסתה אח פניו ואת כל גופו, והי' מוכרח לספר כמה דברים. וסיפר דבר אחד שסיפר אז: כשהי' אד"ש בן שנתים והצי כבר ידע להתפלל ופעם במוצש"ק אחרי שאביו הרלוויץ גמר את אמירת התורה - הי' אומר תורה כג"ד שעות והי' זה דרוש עמוק בקבלה, גמטראות וכי' שאף אחד מהשומעים לא הבין, אבל עמדו כך כמה שעות - ואחרי אמירת התורה היו מתפללים ערבית. ופעם אחת כשהי' אד"ש בן שנתיים וצי שמע שהמנין מתפלל ערבית, קפץ ממטתו כמו שהי' לבוש עם החולצה בלי הגדר התחתון, ונכנס אל המנין להתפלל ערבית. וכשאמו הרבנית תנה ע"ה ראתה את זה קפצה לתוך המנין של גברים באמצע תפלת שמונה עשרה והוציאה אותו משם, כדי שזה לא יבלוט (מתחשש עין הרע). זה שמע המספר הנ"ל מהרבנית תנה ע"ה כששהה בביתם הצי שנה אדר"אלול תרפ"ז.

עוד סיפרה לו הרבנית תנה ע"ה אמו של אד"ש, שבזמן שהיתה מניקה את אד"ש תנה תמיד לפני התנקה, היתה נוטלת את ידיו כמו לפני הסעודה.

אמו היה קוראת לו תמיד מין מענדל, ואביו הרלוויץ הי' קורא לו בשני שמותיו המלאים.

עוד סיפר על גודל הזהירות של אד"ש בקיום מצוות כיבוד אב: 1. תמיד כשהיתה אמו נכנסת הי' קם מפני'. 2. פעם אחת קרה מעשה מופלא שצריך להשאר חקוק בזכרונו לעולמי עדי, לדעת עד היכן מוגעת מס"נ בקיום מצות כיבוד אב: הדבר הי' בשנת תרפ"ז, וכ"ק אד"ש הי' בחדרו, ואמו היתה עם עוד כמה נשים בחדר אחר ודברה עמו. (אגב, היא היתה מלומדת בשפות, וגרמנית וצרפתית היו שפות שגורות במיה). והיא רצתה להדאות לחברותי' כמה מוכשר הוא בנה כ"ק אד"ש. וקראה לו מחדרו שיצא אליה ונתנה לו עתון ברוסית "פראבדה", ואמרה לו שיקרא את מאמר המערכת (2 טורים גדולים) ואח"כ יחזור על זה בעי"פ לפניו. ובהו רצתה להתפאר לפניו ולהראותן מה גדול כח תפישתו וזכרונו שפעם אחת קורא וכבר יודע בעי"פ ללא שגיאות. ואד"ש שמע את אשר נצטווה ולקח את העתון בלי אומר

ודברים, וקרא את המאמר וחזר לפניו בצ"פ מלה במלה, ושב לחדרו.

המספר הנ"ל עמד בצד רואה כ"ז כמו ענינו ועמד נדהם ומשתומם. כ"ק אד"ש גאון עולם עסק בלימוד התורה נגלה או קבלה, כידוע שכבר אז הי' בקי בקבלה, והי' אז בן כ"ה שנים, שנה וחצי לפני נישואיו עם בת כ"ק אדמו"ר מהור"י, וכאן יושבות נשים שדעתן קלה, ואמו רוצה להתפאר בפניהן על חשבונן, ולא אמר לה אף מלה ואף לא רמז קל שלא מסכים, ואפילו לא אמר אולי אח"כ, אלא בקבלת עול מופלאה ונדירה קיים את אשר נצטווה. ובפרט שזה הי' דברי חול ברוסית, ורצו לעשות ממנו הצגה לפני נשים! וכשגמר, חזר לחדרו כאילו לא קרה דבר!

- זוהי מסירת נפש על מצוות כיבוד אב!:

הר"א שי' הנ"ל התאונן לפני כ"ק אד"ש על זה שאינו יכול להתפלל אף פעם עם מנין, כי כ"ק אדמו"ר מהור"י שלחו לרענה משנת ת"ש (הוא מנהל מוסד "ביתנו" שם) והוא גר בקצה המושבה באופן שאף פעם אינו יכול להתפלל בציבור.

ואמר כ"ק אד"ש: כתוב הליכות עולם לו - אל תקרי הליכות אלא הלכות, ופרש כ"ק אד"ש בהו ג' פירושים: א. הליכות עולם - אוונק גיין פון דער וועלט וזהו ע"י התפלה, לו, בשבילו. כלומר, אז צום אויבערשטן דארף מען גיט מוותר זיין, כפתום כ"ק מהור"י, נאר מידארף זיך אוועקשטעלן צום וואנט און זאגן צום

אויבערשטן, רבש"ע איך בין דיר ניט מוותר! ב. הליכות עולם לו, אייך ברענגן אים אין וועלט וזהו ע"י התורה. ג. הליכות עולם לו, ארוף ברענגן וועלט צו אים - מצוות.

וכששמעו זאת זקני החסידים, הרב שמואל פאהרער (לעוויטין), טפחו לו על הכתף ואמרו: באמת מגיע לך "חלק" - זכות לשמוע מלים כאלו מכ"ק אדמו"ר ואתה עוד מדבר כך?!

גסיפר שבצעירותו (כמדומה בנעוועל) כשילמד בהשיבה אצל המשפיע ר' משה (שי') ז"ל דובינסקי אמר משה ברוסית (כמדומה איזה פתגם כי הי' מוסקווא), ודקוהו עבור זה מהשיבה. וכמעט שנאב ר"ל, אך שומר הי' את כל אוהביו, ובחסדו חסד עליון, עבר ליד ביהמ"ס והי' שעה 3:00 אחה"צ, וביהמ"ס הי' דיק מאם, דק אחד עמד שם והתפלל (זה הי' הרה"ח ר' ארי' לייב ע"ה ליפסקר, אח"כ בלוד), בדביקות נפלאה המזמור "לוד אלך הי' נפשי אשא", וזה פעל עליו להישאר, כי לא יכל להיפרד מחסידים שיש להם תפילה כזו.

דפר מעבודתם של החסידים לפנים, שהי' חסיד אחד (אינו זוכר את שמו) שבשמתחילת בית השואבה היה יושב בחבורת חסידים, והיו מביאים לו מחבת גדול על הארץ והיה מתיישב בתוכו והחסידים היו עומדים סביבו ומסובבים אותו עם המחבת, ואז הי' שר ומזמר בדביקות את הניגון החב"ד"י הידוע על התיבות "אשרי מי

שלא חטא", והחסידי הוא אמר שתפלה – אינו יודע מה זה בכלל. ואנו מה נענה אבתרי, הלואי שבתפלה נעילה ביוזכ"פ נהי' רחוקים מחטא כמו שהוא הי' רחוק מחטא בעת שזימר "אשרי מי שלא חטא"... ❖

ב ענין המובא בתניא שתשובה מועלת על כל דבר ואפילו אם אמר אחטא ואשוב בכ"ז אם דחק ונכנס מקבלים תשובתו, איתא בספרים (בסידורי הדיעב"ץ?) על מארז"ל דהאומר אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה; שאין הכונה בזה כפשוטו, דהרי קיי"ל כל מה שאומר לך בעיה"ב עשה חוץ מצא, ועל כרחק שתשובה מועלת... ❖

ג סבו הדיבורים עד כמה יש חושך בעולם, ואפילו אצל בני תורה ואפילו אצל אלו שנק' בל' העולם "גדולים", ואינם שייכים לשום גילוי אור. ולכן שומה עלינו להפיץ את אור החסידות בכל מקום ובכל פינה כדי להאיר את העולם החשוך הזה.

סיפר שהרב אברמסקי ז"ל אמר לו פעם בשיתותו עמו כשהזכיר את הבעש"ט: ווער האט אים געגעבן סמיכה אויף רבנות?!

ר"י סנא ביטל פעם שידוך של בת ירושלים עם בחור מתורת אמת. ושאל

אותו הר"א הנ"ל מדוע? ואמר: הרי הטילו עליהם חרם! ושאל: איך יאמר כ"ת כך אחרי שעבר כ"כ הרבה זמן? ואמר: און ווער האט עס מבטל גימאכט דעם חרם?.. (ולגם תה בניחותא מהכוס שעמדה לפניו על השלחן בעת שאמר דברים אלו...).

והזכור אמרה של החסיד ר' זלמן משה ע"ה (כמדומה), שהיחס למתנגד צריך להיות – כבדו וחדשו: כבדו אביסל, וחדשו – אסאך...! ❖

פ עם כשכ"ק אדמו"ר נ"ע הי' בראסטאו, בא אליו החסיד הגביר ר' שמואל ע"ה גורארי, והוא הי' חשוב מאוד אצל כ"ק אדנ"ע כי הוזיל זהב מכיסו עבור תומכי תמימים, וכל עניני כ"ק אדמו"ר, ושאל אדנ"ע את הגבאי מי בא עוד? וענה: משה חיים הזגל! ואמר אדנ"ע משה חיים יכנס קודם, וכשנכנס אח"כ ר"ש גורארי הנ"ל אמר לו אדמו"ר: דו ביסט אגרויסער גביר – האסטו פניות, קענסט נגלה מיט חסידות – האסטו פניות! משה חיים, אבער, איז א בעל יסורים, און אין יסורים זיינען ניטא קיין פניות! [=אתה הרי עשיר גדול – יש לך פניות, יודע הנך נגלה וחסידות – יש לך פניות! אולם משה חיים הריהו בעל יסורים, וביסורים אין פניות!]